

Małgorzata Bilewicz

Wyrównywanie szans edukacyjnych studentów niewidomych i słabo widzących

Niepełnosprawność nr 9, 17-26

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata Bilewicz

Uniwersytet w Białymstoku

Wyrównywanie szans edukacyjnych studentów niewidomych i słabo widzących

Providing equal educational opportunities of blind
and low-vision students

(Abstract)

The possibility of the higher level of education is a great challenge for people with disabilities, and also is enormous value in professional, social and personal life. In the opinion of disabled people the higher education is an opportunity to gain independence, satisfaction and the meaning of life. It also facilitates social contacts and the development of interests and autonomy. The education of people with disabilities is a process which requires considering their needs and individual educational abilities. Considering the normalization process of the life situation of people with disabilities, universities are obliged to provide optimal conditions for their studying. The idea is implemented in different ways and in various areas of academic functioning. The article presents the research conclusions on giving equal educational opportunities for blind and partially sighted students. It also contains tips for teachers who work with people with a visual dysfunction as well as methods of support for the group of students on universities. Furthermore, the article contains demands, which came up during the realization of the idea of giving equal educational opportunities for blind students and partially sighted students.

Słowa kluczowe: studenci niewidomi i słabo widzący, wyrównywanie szans edukacyjnych

Keywords: blind and low-vision, providing equal opportunities

Kształcenie osób niepełnosprawnych, a szczególnie niewidomych, miało bardzo trudne początki. Na przestrzeni lat sytuacja tych osób zmieniała się w zależności od trendów w kulturze, cech charakteryzujących dane epoki oraz stosunku ludzi pełnosprawnych do niepełnosprawnych. Przełomem w edukacji osób niewidomych stała się publikacja Denisa Didero z 1749 r. pt. „*Lattre sur les aveugles*” („List o ślepcach”). Jeden z czołowych przedstawicieli francuskiego oświecenia przekonuje w niej o możliwościach kształcenia ludzi niewidomych.

Obecnie dąży się do tego, aby człowiek poszkodowany na zdrowiu mógł zgodnie z realistycznymi aspiracjami wzbogacać swoją wiedzę, dążyć do urzeczywistniania swoich możliwości oraz kierować własnym losem. Niezależnie od rodzaju i wielkości ograniczenia, jednostka pragnie osiągnąć maksimum rozwoju osobowego i społecznego (Eszyk 2002). Okres, w którym pojawia się silna potrzeba samorozwoju, to czas kształcenia szczególnie na poziomie wyższym. Dla wielu osób niepełnosprawnych zdobycie wykształcenia oznacza stoczenie prawdziwej walki o równe prawa do edukacji i o szanse na normalne życie w społeczeństwie.

Edukację osób niepełnosprawnych można określić jako system przedsięwzięć dydaktyczno-wychowawczych, uwzględniający potrzeby i indywidualne możliwości edukacyjne tychże osób. Dzięki niemu osoby niepełnosprawne zdobywają wiadomości, umiejętności i postawy pozwalające na funkcjonowanie w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym. Spełnia funkcje dydaktyczne, wychowawcze, ułatwia adaptację w środowisku, integrację społeczną, umożliwia pokonywanie barier psychologicznych, wspomaga osobisty rozwój (Sroczyński 1996).

Pełnienie roli studenta może stanowić dla osoby niepełnosprawnej istotne źródło budowania i wzmacniania poczucia własnej wartości, opartego na zdobywaniu różnorodnych kompetencji – poznawczych, zawodowych, społecznych, emocjonalnych itp. Jednakże funkcjonowanie w środowisku akademickim to również przytłaczająca ilość przeszkód oraz sytuacji trudnych, które mogą okazać się poważnym obciążeniem dla studenta niepełnosprawnego (Byra, Parchomiuk 2010). Powstawanie owych trudności oraz ich kumulowanie jest skutkiem wielu czynników, wynikających z cech samej jednostki, ale również z właściwości jej środowiska, w tym przypadku zarówno akademickiego, jak i rodzinnego czy wiejskiego. Eksploracje dowodzą, że sytuacje trudne są udziałem studentów niepełnosprawnych na każdym z etapów kształcenia wyższego (Parchomiuk 2010, za: Rawson, Bloomer, Kendall 1994).

Trudności te dostrzega również W. Dykcik (2002), który pisze, iż specyficzne, odrębne problemy realizacji studiów osób niepełnosprawnych pojawiają się na wielu kierunkach i specjalizacjach. Autor podkreśla jednak, że trzeba je na bieżąco dostrzegać, podejmować i rozwiązywać, aby cała społeczność korzystała z nowoczesnego uniwersyteckiego kształcenia. Jak zauważa K.D. Rzedzicka (2002), w kwestii tej nastąpiła już pewna poprawa. Wiele uczelni podejmuje zadanie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością w dostępie do wykształcenia poprzez znoszenie barier architektonicznych, formalnych i społecznych. Opracowywane są i stopniowo wdrażane programy długofalowych działań, które przystosowują uczelnie do potrzeb osób z niepełnosprawnością, zmierzają do jakościowej zmiany warunków ich studiowania.

Według W. Dykcika (2002) celem tych działań, określanych jako „uniwersytet dla wszystkich”, jest także zapewnienie jednostkom niepełnosprawnym dostępu

do wyższego wykształcenia w takim samym zakresie jak osobom sprawnym przez znoszenie barier środowiska fizycznego, likwidowanie barier niesprawności, ograniczeń i utrudnień przez elastyczne zmienianie tradycyjnych struktur administracyjnych i organizacyjnych. Rozszerzenie doświadczeń edukacyjnych w szkole średniej i wyższej osób niepełnosprawnych jest konsekwencją dochodzenia przez nie do uznania nowych wartości i sukcesów życiowych. Są one ukryte w procesie rehabilitacji jako ciągłym procesie uczenia się bycia sprawniejszym i pełnowartościowym, zaś edukacja jest cennym skarbem, z którego można korzystać we wszystkim co robimy, jest najlepszym sposobem samorealizacji i przeciwdziałania bezradności oraz bezrobociu.

Mając świadomość ogromnego znaczenia edukacji dla życia i funkcjonowania jednostek niepełnosprawnych, należy zwrócić uwagę na istotną kwestię, a mianowicie wsparcie społeczne tychże osób. Dla potencjalnych funkcji wsparcia otrzymywanego zgodnie z oczekiwaniami studentów z niepełnosprawnością można zaliczyć funkcje:

- instrumentalną – wzmacnianie i podtrzymywanie pozytywnej emocjonalności, poczucia zrozumienia i życzliwości ze strony innych osób, doznawania troski; czynnik mobilizujący do nawiązywania kontaktów z innymi, wchodzenia w nieskrępowaną komunikację;
- materialno-ekonomiczną – zorientowaną na dostarczanie pomocy zmniejszającej trudności finansowe (stypendium socjalne), architektoniczne (odpowiednie wyposażenie sal wykładowych dostosowane do potrzeb studentów z określoną niepełnosprawnością, zapewnienie opieki leczniczo-rehabilitacyjnej), transportowe, związane z efektywnym nabywaniem wiedzy i realizacją zadań studenckich (pomoce techniczne i środki dydaktyczne); zaznacza się tutaj także rola wsparcia w promowaniu zatrudnienia studentów/absolwentów niepełnosprawnych;
- wartościującą – orientacja na akceptację i pozytywne wartościowanie osoby niepełnosprawnej w roli studenta, wyrażanie szacunku i równoprawne traktowanie; czynnik sprzyjający kształtowaniu przekonania, iż posiadane ograniczenia nie stanowią przeszkody na drodze do zdobywania wykształcenia i kompetencji zawodowych;
- buforową – element ochronny przed negatywnymi skutkami stresu przeżywanego w związku z doświadczanymi trudnościami w pełnieniu roli studenta oraz ciągłą ekspozycję społeczną;
- rozwojową/mobilizacyjną – czynnik stymulujący wykorzystywanie posiadanych zasobów indywidualnych do uzyskania osiągnięć w zakresie nauki, relacji interpersonalnych, rozwijania i poszerzania zainteresowań, a także sprzyjający kształtowaniu się większej otwartości na pełne i wielozakresowe uczestnictwo w życiu akademickim, co wiąże się z formowaniem pożądanych dla

rozwoju cech osobowości, np. optymistycznego nastawienia, wytrwałości w dążeniu do zakładanych celów, motywacji do przekraczania doświadczalnych ograniczeń (Byra 2010).

Ogromne znaczenie ma ponadto adaptacja uczelni do potrzeb osób niewidomych i słabo widzących. Jednym z prostszych rozwiązań jest umieszczenie na drzwiach do pomieszczeń nazw i numerów wykonanych z materiału, który da się wyczuć dotykiem. Należy też dobrać odpowiednio duży rozmiar znaków i zachować kontrast między ich kolorem a tłem drzwi. Jeżeli jest to możliwe, warto też umieścić na drzwiach napisy w brajlu. Dodatkową pomocą mogą być też plany terenu uczelni, wykonane w technologiach dostępnych dla osób niepełnosprawnych wzrokowo. Ze względu na bezpieczeństwo powinno się oznaczać elementy architektoniczne potencjalnie niebezpieczne, np. schody, krawędzie podjazdów itp. Warto też oznaczyć elementy szklane, np. drzwi, ściany, w taki sposób, aby z pewnej odległości były widoczne. Pozwoli to na uniknięcie zderzenia się osób słabo widzących z przezroczystymi powierzchniami. Kolejnym niezbędnym udogodnieniem jest odpowiednie dostosowanie stanowiska komputerowego, a nawet stworzenie specjalnej pracowni komputerowej. Nowoczesne technologie pozwalają osobom niewidomym na dość swobodne korzystanie zarówno z komputera, jak i z dobrodziejstw Internetu. Jednak wymaga to wyposażenia komputera w niezbędny sprzęt i oprogramowanie (Zadrożny, Wdówik, Dziwik-Kamińska, Wójtowicz, Garbat 2007).

Najważniejszym dostosowaniem procesu kształcenia do potrzeb osób niepełnosprawnych jest zapoznanie pracowników z podstawowymi informacjami, dotyczącymi specyfiki funkcjonowania psychofizycznego osób niewidomych i słabo widzących. Znajomość przez wykładowców ograniczeń i możliwości studentów niepełnosprawnych jest podstawą budowania właściwego klimatu studiowania.

Wsparcie społeczne ma ogromny wpływ na proces kształcenia osób z niepełnosprawnością, a możliwość kształcenia na poziomie wyższym stanowi wielką wartość dla tychże osób. Jak wynika z moich rozmów ze studentami z dysfunkcją narządu wzroku, zdobycie wyższego wykształcenia ma ogromne znaczenie dla ich życia osobistego, społecznego i zawodowego. Pozwala ono na spełnienie zawodowe, niezależność osobistą, stałe zarobki oraz możliwość godnego życia. Wyższe wykształcenie według osób niepełnosprawnych daje satysfakcję, poczucie sensu życia i wyższej wartości. Umożliwia ono również rozwój zainteresowań i samodzielności oraz kontakt z ludźmi. Praca dla osób niepełnosprawnych jest składową procesy normalizacji ich sytuacji życiowej. Umożliwia bycie pełnowartościowym członkiem społeczeństwa. Jak pokazują przykłady wykształconych osób z niepełnosprawnością, muszą one posiadać pewne cechy, które pozwolą im podjąć to wyzwanie.

Jak wynika z badań Z. Sękowskiej i I. Łukaszek (1975) studenci niewidomi charakteryzują się uzdolnieniami intelektualnymi, twórczą wyobraźnią oraz niezależnym, samodzielny myśleniem. Wykazują również skłonność do ryzyka i dużej pomysłowości oraz nieliczenia się z wymogami realnego życia.

Ponadto przejawiają większe opanowanie i wytrwałość w działaniu. Wydaje się, że te właśnie cechy wpłynęły na podjęcie przez niewidomych studentów śmiałej decyzji rozpoczęcia i kontynuowania studiów, mimo olbrzymich trudności, wiążących się ze zdobywaniem wykształcenia.

Studenci niewidomi i słabo widzący posiadają niebywałą umiejętność i sztukę twórczego rozwiązywania problemów – nie tylko w znaczeniu teoretycznym, lecz również praktycznym – sprawach codziennego życia. Przez postronnych obserwatorów, ale też w swoim własnym środowisku, odbierani są jako ambitni, zaradni, wytrwali i bardzo pracowici (Klinkosz 2003).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie idei wyrównywania szans edukacyjnych studentów z dysfunkcją narządu wzroku. W tym celu przeprowadziłam badania wśród 30 studentów z niepełnosprawnością wzrokową, metodą sondażu diagnostycznego. Miały one na celu określenie optymalnych warunków studiowania tej grupy osób oraz sformułowanie postulatów dotyczących kształcenia osób niewidomych i słabo widzących na poziomie wyższym.

Z przeprowadzonych przez mnie badań wynika, iż studiowanie osób z niepełnosprawnością wzrokową jest uwarunkowane wieloma czynnikami. Studenci z dysfunkcją narządu wzroku muszą pokonać wiele trudności i barier, aby osiągnąć wyznaczony przez siebie cel życiowy. Jak pokazują doświadczenia wielu osób niepełnosprawnych, droga do tego celu jest czasem wytężonej pracy i wielogodzinnych przygotowań do licznych zaliczeń i egzaminów. Zdobycie wykształcenia utrudnia ograniczony dostęp do materiałów naukowych w brajlu, niekiedy brak zrozumienia i życzliwości, a także w niektórych przypadkach trudności z dojazdem na uczelnię. Problemy te potęguje niewystarczające przygotowanie uczelni wyższych do przyjęcia niepełnosprawnych studentów. Sytuacja ta zmusza badane osoby do korzystania z pomocy rodziny i znajomych. Można jednak powiedzieć, że warunki studiowania tych osób są na ogół dobre. Wszyscy badani są zadowoleni z faktu podjęcia studiów.

Przeprowadzone badania nad wyrównywaniem szans edukacyjnych studentów niewidomych i słabo widzących pozwoliły na wysunięcie następujących wniosków:

1. Należy zaopatrzyć studentów niewidomych i słabo widzących w najnowsze zdobycze technologii, które umożliwiają łatwy dostęp do informacji, a tym samym usprawniają proces kształcenia.
2. Należy zapewnić studentom z dysfunkcją narządu wzroku podręczniki uniwersyteckie pisane w brajlu, w powiększonym druku oraz w formie mówionej.

3. Należy przystosować biblioteki do potrzeb osób z niepełnosprawnością wzrokową.
4. Należy zniwelować bariery architektoniczne, dostosować budynki uczelni do potrzeb studentów niepełnosprawnych.
5. Niewidomi i słabo widzący studenci powinni realizować program studiów w pełnym zakresie oraz odbywać praktyki studenckie. Sprzyja to podwyższeniu kwalifikacji zawodowych.
6. Wskazane byłoby umożliwienie osobom niepełnosprawnym wyjazdów na wymiany studenckie oraz stypendia zagraniczne.
7. Należy umożliwić studentom niepełnosprawnym czynny udział w życiu środowiska akademickiego, poprzez zachęcenie ich do włączenia się w imprezy organizowane przez uczelnię oraz informowanie o istniejących organizacjach i kołach naukowych.
8. Nauczyciele akademicy, pracujący ze studentami niepełnosprawnymi, powinni posiadać chociażby podstawową wiedzę z zakresu funkcjonowania psychofizycznego osób z niepełnosprawnością sensoryczną, aby umożliwić właściwy przebieg procesu kształcenia.
9. Należy zapewnić osobom niepełnosprawnym właściwą atmosferę nauki oraz ułatwić im adaptację do nowych warunków uczelnianych.
10. Istnieje konieczność ograniczania, w czasie zajęć, zapisywania notatek na tablicy lub wyświetlania ich na rzutniku, gdyż są one niemożliwe do odczytania przez osoby niewidome i słabo widzące. W przypadku prezentacji powinna być ona opatrzona komentarzem wykładowcy.
11. Należy wydłużyć studentom niepełnosprawnym wzrokowo czas pisania egzaminów i kolokwium oraz rozłożyć je w czasie. Jest to podyktowane techniką pracy tych osób.
12. Studentom niepełnosprawnym należy zapewnić wsparcie finansowe w postaci stypendiów specjalnych i socjalnych.
13. Konieczne jest zapewnienie osobom z dysfunkcją narządu wzroku pomocy ze strony osób pełnosprawnych, np. w formie wolontariatu. Wielokrotnie potrzebna jest taka pomoc w wykonywaniu obowiązków życia codziennego, w opracowywaniu materiału i sporządzaniu notatek.
14. Należy zapewnić studentom niewidomym i słabo widzącym lektoraty z języków obcych, prowadzone z uwzględnieniem specyficznych potrzeb tej grupy studentów.
15. Istnieje konieczność organizacji kursów nauki wykorzystywania nowoczesnych technologii w procesie edukacji dla studentów z niepełnosprawnością wzrokową.
16. Należy zaoferować studentom atrakcyjne sposoby spędzania wolnego czasu. Sprzyja to poprawie ich zdrowia psychicznego i fizycznego.

Na podstawie moich doświadczeń zawodowych oraz osobistych, a także po przeanalizowaniu dostępnej literatury, sformułowałam wskazówki dla nauczycieli pracujących z osobami z dysfunkcją narządu wzroku. Są one następujące:

1. Nauczyciel powinien wyraźnie odczytywać wszystko, co zapisuje na tablicy oraz to co znajduje się w prezentacji multimedialnej (wskazane jest udostępnianie prezentacji lub plików tekstowych studentom niewidomym i słabo widzącym).
2. Prezentowane przez nauczyciela przedmioty, modele powinny być przez osobę niewidomą lub słabo widzącą dokładnie poznane polisensorycznie (przy użyciu dotyku oraz innych zmysłów). Osoby z dysfunkcją narządu potrzebują zazwyczaj więcej czasu na dostrzeżenie lub obejrzenie przedmiotów, w porównaniu z osobami widzącymi prawidłowo, a co za tym idzie, potrzebują więcej czasu na wykonanie podanych czynności. Osoby niewidome i słabo widzące mogą pracować wolniej, ale to nie znaczy, że mniej skutecznie.
3. Literatura potrzebna do realizacji przedmiotu powinna być podana z wyprzedzeniem, aby student niepełnosprawny miał czas na dotarcie do niej lub ewentualna zmianę z wersji czarnodrukowej na elektroniczną.
4. Sposób sprawdzania wiedzy powinien być uzależniony od możliwości studenta niepełnosprawnego wzrokowo, np. tekst egzaminu (kolokwium) przygotowany przy użyciu dużej czcionki, w formie elektronicznej, brajlu. Czasami wskazana jest zmiana formy pisemnej zaliczenia na ustną.
5. Nauczyciel powinien pozwolić i zachęcać studenta do używania pomocy optycznych lub różnego rodzaju środków dydaktycznych, np. notatniki, notebooki.
6. Wykładowca powinien wyrazić zgodę na nagrywanie zajęć, gdyż czasami jest to jedyny możliwy sposób sporządzenia notatki. Prawo autorskie zezwala na nagrywanie zajęć, przy wykorzystaniu treści tych zajęć tylko na własny użytek.
7. Nauczyciel powinien oceniać otoczenie (warunki fizyczne) i możliwości jego wykorzystania oraz modyfikowania pod kątem możliwości i potrzeb wzrokowych studentów słabo widzących. Stanowisko pracy studenta słabo widzącego powinno być dobrze oświetlone oraz powinno znajdować się blisko tablicy lub ekranu rzutnika, blat stołu powinien być bez połysku. Prezentacje i slajdy powinny być skontrastowane (czcionka i tło).
8. Nauczyciel powinien zachęcać studenta do udziału we wszystkich dostępnych dla niego zajęciach, a jednocześnie unikać sytuacji, którym student nie może sprostać.
9. Zwracając się do studenta z dysfunkcją narządu wzroku nauczyciel powinien wymawiać jego imię. Student może nie zareagować na wskazanie jego osoby dłonią lub spojrzeniem.
10. Nauczyciel nie powinien używać gestykulacji bez wyjaśnień słownych oraz nie powinien używać nieprecyzyjnych określeń i sformułowań.

11. Nauczyciel nie powinien unikać w wypowiedziach słów „popatrz”, „zobacz”, „widzisz” itp. Należy stosować je w sposób naturalny. Są one taką samą częścią słownika osób niewidomych, jak i osób widzących.
12. Nauczyciel nie powinien stosować „taryfy ulgowej” wobec studentów niepełnosprawnych i obniżać wymagań dotyczących nauki. Program studiów jest taki sam dla wszystkich studentów.

Na wielu uczelniach wyższych, wychodząc na przeciw potrzebom studentów niepełnosprawnych, w tym z dysfunkcją narządu wzroku, wydane zostały dokumenty, które stanowią podstawę prawną funkcjonowania studentów z niepełnosprawnością oraz zakres ich praw i obowiązków. Jednym z nich jest Program działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych studentów niepełnosprawnych „Uniwersytet Szansą dla Wszystkich”. W jego głównych założeniach czytamy: „Współcześnie niepełnosprawność nie jest już postrzegana przez pryzmat niedoskonałości i dysfunkcyjności oraz działań adaptacyjnych. Fizyczna dysfunkcja nie determinuje potrzeb, aspiracji i możliwości młodych ludzi oraz ich prawa do rozwoju i edukacji. Ogranicza je segregacyjne środowisko stworzone jedynie dla potrzeb osób pełnosprawnych, istniejące w nim bariery społeczne, ekonomiczne, fizyczne.

Wyrównywanie szans edukacyjnych studentów niepełnosprawnych to długotrwały proces zmierzający do tego, by ich potrzeby, określane jako specjalne czy specyficzne, były respektowane na równi z potrzebami studentów pełnosprawnych. Istotne jest, by udzielane wsparcie pomagało im być aktywnymi członkami społeczności akademickiej, odpowiedzialnymi za kreowanie własnej drogi życiowej, a uzyskane wykształcenie było szansą i drogą do niezależnego życia w roli pełnosprawnych członków społeczeństwa.

Tworzenie warunków równych szans edukacyjnych studentów niepełnosprawnych nie jest przywilejem ani aktem dobrej woli wobec tej grupy osób, lecz obowiązkiem ze strony całego środowiska uniwersyteckiego. Wymaga skoordynowanych i długofalowych działań we wszystkich obszarach funkcjonowania Uczelni”.

Główne cele Programu działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych studentów niepełnosprawnych „Uniwersytet Szansą dla Wszystkich” zostały określone w sposób następujący:

1. Stałe diagnozowanie stanu i potrzeb w zakresie dostosowania uczelni do specjalnych potrzeb edukacyjnych studentów niepełnosprawnych, poszukiwanie najlepszych rozwiązań umożliwiających ich zaspokajanie oraz monitorowanie skuteczności podejmowanych działań.
2. Likwidacja barier architektonicznych.
3. Wyrównywanie szans w dostępie do zasobów informacyjnych i zajęć dydaktycznych.
4. Wspomaganie w rozwiązywaniu indywidualnych problemów związanych ze studiowaniem.

5. Wspieranie różnych form aktywności studentów niepełnosprawnych oraz działań na rzecz poprawy własnej sytuacji.
6. Budowanie postaw prointegracyjnych w środowisku uniwersyteckim.
7. Poszerzanie kompetencji kadry akademickiej w zakresie udzielania wsparcia studentom niepełnosprawnym.

Przejawem poszanowania i zrozumienia dla specyficznych potrzeb studentów niepełnosprawnych jest również stosowanie alternatywnych rozwiązań ułatwiających studiowanie tej grupie osób. Tak więc studentom niepełnosprawnym przysługują określone prawa, takie jak m.in.: możliwość zmiany zasad uczestnictwa w zajęciach, możliwość korzystania z materiałów dydaktycznych w alternatywnych formach zapisów, zmiana zasad uzyskiwania zaliczeń i zdawania egzaminów, korzystanie z będącego w dyspozycji uniwersytetu sprzętu specjalistycznego ułatwiającego dostęp do informacji i zajęć osobom z różnym rodzajem niepełnosprawności.

Podsumowując badane zagadnienie, sformułowałam postulaty, które wyłoniły się w trakcie realizacji idei wyrównywania szans edukacyjnych studentów niewidomych i słabo widzących. Są one następujące:

1. Nauka różnorodnych form uczenia się i nowoczesne strategie oraz technologie studiowania. Postulat ten jest związany z specyfiką procesów poznawczych osób z dysfunkcją narządu wzroku i ma na celu zwiększenie efektywności uczenia się.
2. Rozszerzanie kształcenia e-learningowego jako wspierania działań edukacyjnych przez Internet.
3. Włączenie do programu studiów zajęć z nowoczesnych metod tworzenia grafiki dotykowej oraz nauki wykorzystywania techniki komputerowej do samodzielnego zdobywania wiedzy, samorozwoju oraz pracy.
4. Rozwijanie świadomości zawodowej przez ocenianie swoich zasobów; pomoc w odbyciu stażu oraz współpraca z instytucjami pośredniczącymi w poszukiwaniu pracy.
5. Dążenie do ukształtowania bogatej osobowości studenta, rozwoju jego pasji i zainteresowań.

Rozważania nad możliwościami wyrównywania szans edukacyjnych studentów niewidomych i słabo widzących zakończyłam słowami W. Klinkosz (2003), autora książki pt. „Sukces akademicki studentów niewidomych i słabo widzących a ich osobowość”. „Niepełnosprawność wynikająca z uszkodzenia narządu wzroku nie jest przeszkodą w szeroko rozumianym funkcjonowaniu społecznym osoby. Tym bardziej pokazanie sukcesu studentów niepełnosprawnych wzrokowo na poziomie szkoły wyższej powinno zachęcić osoby zainteresowane, zwłaszcza te mające problemy z podjęciem decyzji, co do dalszego kształcenia. Sukces akademicki studentów z dysfunkcją wzrokową najpełniej przekonuje zarówno ich sa-

mych, jak i inne niepełnosprawne osoby, a także społeczeństwo o ich dużych możliwościach intelektualnych, wysokich aspiracjach i skuteczności działania”.

Życzyłabym sobie i wszystkim osobom niepełnosprawnych, aby ich liczba na uczelniach wyższych rosła, aby sukces akademicki był udziałem coraz szerszej populacji osób z niepełnosprawnością.

Bibliografia

- Byra S. (2010), *Percepcja wsparcia i osoby wspierającej studentów niepełnosprawnych*, [w:] *Student niepełnosprawny. Wybrane konteksty*, red. S. Byra, M. Parchomiuk, Wydawnictwo UMCS, Lublin
- Byra S., Parchomiuk M. (2010), *Psychospołeczne przystosowanie studentów z niepełnosprawnością*, [w:] *Student niepełnosprawny. Wybrane konteksty*, red. S. Byra, M. Parchomiuk, Wydawnictwo UMCS, Lublin
- Dykcik W. (2010), *Doświadczenie wartości edukacyjnych jako tworzenie życiowych szans pracy zawodowej studentów niepełnosprawnych*, [w:] *Wielowymiarowość integracji w teorii i praktyce edukacyjnej*, red. M. Chodkowska M., Wydawnictwo UMCS, Lublin
- Eszyk J. (2002), *Aspiracje życiowe młodzieży niepełnosprawnej*, [w:] *Niepełnosprawność i rehabilitacja osób dorosłych jako problem medyczny i społeczny w Polsce*, red. I.D. Karwat, t. I, Wydawnictwo Liber, Lublin
- Klinkosz W. (2003), *Sukces akademicki studentów niewidomych i słabo widzących a ich osobowość*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin
- Parchomiuk M. (2010), *Radzenie sobie z problemami przez studentów niepełnosprawnych*, [w:] *Student niepełnosprawny. Wybrane konteksty*, red. S. Byra, M. Parchomiuk, Wydawnictwo UMCS, Lublin
- Rzedzicka K.D. (2002), *Studiowanie osób z niepełnosprawnością w szkołach wyższych – oczywistość, czy społeczny dylemat?*, [w:] *Wielowymiarowość integracji w teorii i praktyce edukacyjnej*, red. M. Chodkowska, Wydawnictwo UMCS, Lublin
- Sękowska Z., Łukaszek I. (1975), *Cechy osobowości niewidomych i widzących studentów, a cechy osobowości niewidomych i widzących robotników*, „Przegląd Tyflogiczny”, nr 1–3
- Sroczyński W. (1996), *Edukacja osób niepełnosprawnych*, „Edukacja Dorosłych”, nr 1
- Uchwała nr 848 Senatu Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 23 września 2009 r. w sprawie Programu działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych studentów niepełnosprawnych „Uniwersytet Szansą dla Wszystkich”.
- Uchwała nr 849 Senatu Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 23 września 2009 r. w sprawie Zasad wprowadzania i stosowania alternatywnych rozwiązań ułatwiających studiowanie studentom niepełnosprawnym Uniwersytetu w Białymstoku.
- Zadrozny J., Wdówik P., Dziwik-Kamińska M., Wójtowicz A., Garbat M. (2007), *Studenci niewidomi i słabo widzący – poradnik dla wyższych uczelni*, Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego, Kraków.